

Αναθεώρηση του Δημοσίου Συμφέροντος σε Σχέση με το Βιο-Περιβάλλον

Καθηγητής Rusen Keles

Διευθυντής Περιβαλλοντικών Μελετών
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Αγκύρας
Τουρκία

Ο τίτλος της εργασίας δίνει την εντύπωση, ότι υπάρχει ένας σαφής ορισμός της έννοιας του δημοσίου συμφέροντος. Αυτό δεν ισχύει. Η έννοια του δημοσίου συμφέροντος είναι μία από τις πιο θολές και απαιτητές στις πολιτικές επιστήμες και τη φιλοσοφία. Αναλύεται κυρίως με δύο τρόπους.

Πρώτον, με την νομική και κάπως στενότερη έννοια, χρησιμοποιείται ως φράκτης για τον καθορισμό των ορίων του δικαιώματος της ιδιοκτησίας και για τη δικαιολόγηση της εμπλοκής της πολιτείας σε αυτό. Έτσι δίνει μία λειτουργική αρχή που χρησιμοποιείται για να διαχωρίσει τον σεβασμό των δικαιωμάτων της κοινότητας ή του έθνους απέναντι σε αυτά των πολιτών. Κατά περίπτωση, προστατεύει τα δικαιώματα των μεγαλύτερων στρωμάτων της κοινωνίας, αλλά μερικές φορές καθορίζεται ποιοτικά και όχι ποσοτικά. Μερικές φορές θεωρείται σημαντικότερη κι από τα ατομικά δικαιώματα.

Δεύτερον, με την πολιτικο-ιδεολογική και ευρύτερη σημασία, η έννοια αυτή σχετίζεται με τους στόχους του κοινωνικού συστήματος, όπως διαμορφώνονται από τα άτομα, αντί των μεμονωμένων ατομικών στόχων. Με αυτή την σημασία, η ύπαρξη κοινωνικής δικαιοσύνης γίνεται σκοπός αυτής της αρχής. Δεν μπορεί να μοιραστεί σε κοινωνικές τάξεις (για τα συμφέροντα συγκεκριμένων ομάδων ή συγκεκριμένων ατόμων), ούτε μπορεί να θεωρηθεί ως άθροισμα ιδιωτικών συμφερόντων. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, τυχαίνει να συμπίπτει με άλλες αρχές, όπως είναι η κοινωνική δικαιοσύνη και τα συμφέροντα της κοινότητας. Υπάρχει τόσο προβληματισμός στον ορισμό του δημοσίου συμφέροντος όσο και στον καθορισμό της αρχής που θα καθορίζει αν μία συγκεκριμένη σειρά ενεργειών είναι προς όφελος ή όχι του δημοσίου συμφέροντος.

Καθένας μέσα στην κοινωνία, οι αντιπρόσωποι στις τοπικές και κεντρικές κυβερνήσεις, οι πολιτικοί και οι κοινωνικοί οργανισμοί θεωρούν, ότι έχουν την εξουσία να ερμηνεύουν αυτήν την αρχή, αν και το περιεχόμενο, η οπτική γωνία και τα όριά της μεταβάλλονται επίσης από έναν πολιτισμό σε έναν άλλο. Με τον καιρό, για την ερμηνεία της έννοιας του δημοσίου συμφέροντος, χρειάστηκε η ενσωμάτωση θεσμών σε συντάγματα και νόμους, σε συμφωνία πάντα με τις αρχές του δικαίου. Παρά την αμφισημία του όρου, το δημόσιο συμφέρον γίνεται όλο και πιο σημαντικό καθώς η βαθμιαία εξάντληση των εθνικών πόρων, η υποβάθμιση των βιοκεντρικών αξιών και η παραβίαση των δικαιωμάτων των κοινωνιών, προκαλούν ανησυχία παγκοσμίως. Μέσα στα εθνικά όρια, τα περιβαλλοντικά θέματα ανήκουν στη σφαίρα της έννοιας του δημοσίου συμφέροντος, καθώς τα περιβαλλοντικά προβλήματα που δημιουργούνται από καθορισμένες ομάδες, που σκοπό έχουν να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη και τα συμφέροντά τους, θα πρέπει να αντιμετωπίζονται και επιλύονται από δημόσιους οργανισμούς, σε συνεργασία με τους ίδιους τους πολίτες. Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κατανόησης, λαμβάνοντας υπ' όψιν τον παγκόσμιο χαρακτήρα των περιβαλλοντικών συνεπειών, πρέπει επίσης να καθοριστεί η νέα έννοια του "δημοσίου", που δεν περιορίζεται πλέον στα σύνορα εθνών και εθνικών κρατών.

Πολύ λίγες βιομηχανίες, επιχειρήσεις ή κατασκευαστικές εταιρίες περιλαμβάνουν την πρόληψη της ρύπανσης μέσα στους στόχους τους. Όμως η παραγωγή, οι υπηρεσίες, η κατανάλωση, η μεταφορά, η κατασκευή και άλλες δραστηριότητες, που αποτελούν βασικούς παράγοντες για την υψηλού επιπέδου ποιότητα ζωής, δημιουργούν απόβλητα, που αναπόφευκτα προκαλούν υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Το αξίωμα "παράγω, άρα ρυπαίνω" δυστυχώς ισχύει ακόμα σε πολλές πλευρές της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Παρά αυτές τις ρεαλιστικές παρατηρήσεις, υπάρχει μία αυξανόμενη φροντίδα ανάμεσα στους επιχειρηματικούς ηγέτες για να δράσουν αρκετά ευσυνείδητα και ανάλογα με τις ευθύνες τους απέναντι στο περιβάλλον, σε πολλά μέρη του κόσμου. Η ανησυχία τους έχει διάφορες πηγές και μερικοί επιχειρηματίες και επιχειρήσεις προσπαθούν να περιλάβουν την περιβαλλοντική διάσταση στις παραγωγικές δραστηριότητές τους. Αναλύουν τα πιθανά οφέλη ή τροποποιούν τη λειτουργία τους, ώστε να προσαρμοστούν στους νέους κανονισμούς, τόσο για να ελαχιστοποιήσουν το κόστος τους όσο και για να βελτιώσουν την παραγωγικότητά τους. Μερικές άλλες επιχειρήσεις χρωστούν τη γέννηση και την ύπαρξή τους στην πρόοδο στον τομέα του περιβάλλοντος. Σε όλον τον κόσμο αναπτύσσεται ραγδαία μία αγορά με συνείδηση στα περιβαλλοντικά θέματα. Έτσι, πολλές επιχειρήσεις ειδικεύονται στον έλεγχο της ρύπανσης, στη διαχείριση αποβλήτων, στην παροχή συμβουλών, στην επικοινωνία ή στην παραγωγή πράσινων προϊόντων. Τα προϊόντα αυτά είναι είτε καινούρια, είτε κάποια εναλλακτική μορφή παλαιότερων προϊόντων και υπηρεσιών. Επιπλέον, για κάποιες εταιρίες, η φιλική προς το περιβάλλον συμπεριφορά είναι κάποιου είδους μόδα, που τους βοηθά να δώσουν περιβαλλοντικά μηνύματα στους πελάτες τους.

Οποιοι και αν είναι οι αιτίες, υπάρχουν σημάδια που δείχνουν την αυξημένη ανησυχία των επιχειρήσεων παγκοσμίως για την προστασία του βιο-περιβάλλοντος. Σύμφωνα με μία μελέτη που έγινε από ένα Γαλλικό ερευνητικό ίδρυμα το 1989, για το 32% των επιχειρηματικών ηγετών, η προστασία του περιβάλλοντος είναι μία προτεραιότητα, και για το 60% ένας πολύ σημαντικός στόχος, αν και όχι προτεραιότητα. Κανένας δεν τη θεώρησε ασήμαντη. Επιπλέον το 85% ένιωθε την ανάγκη να κινητοποιηθεί και να κάνει κάτι για το περιβάλλον και το 57% θεωρούσε ότι είχε κάποιες ευθύνες απέναντι στο περιβάλλον.

Φαίνεται καθαρά, ότι αναπτύσσεται ραγδαία ένας πράσινος καπιταλισμός. Υπάρχουν όμως τόσα αισιόδοξα σημάδια όσα και απαισιόδοξα. Η μεγιστοποίηση του κέρδους, η υποβάθμιση των οικολογικών αξιών, ανήκουν και τα δύο στην ανθρωπότητα. Οι αρνητικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης και της ιδιωτικοποίησης, με τις επιφυλάξεις που εκ των προτέρων έχουμε απέναντί τους, μας υποχρεώνουν να φερόμαστε με περισσότερη υπευθυνότητα. Οι αρχές της αυτονομίας και της ελευθερίας πρέπει να διαχωρίζονται προσεκτικά από τον ωφελιμισμό. Η

ύπαρξη ενός στενού δεσμού ανάμεσα στα μέλη της κοινωνίας, ανάμεσα στα έθνη, στις γειτονικές χώρες, και ανάμεσα στη σημερινή και τη μέλλουσα γενιά, πρέπει να αποτελέσει ένα ολοκληρωμένο συστατικό της νέας αρχής του δημοσίου συμφέροντος. Η οπτική του όρου "δημόσιο" στην έννοια του δημοσίου συμφέροντος πρέπει να διευρυνθεί όσο είναι δυνατό. Καθώς οι ηθικές αξίες ολοκληρώνονται με το δημόσιο συμφέρον, το ερώτημα "τίπος κέρδος;" πρέπει να επαναλαμβάνεται συνεχώς. Φαίνεται, ότι στον 21ο αιώνα η αρχή "οι επιχειρήσεις είναι επιχειρήσεις" πρέπει να αλλάξει σε "οι επιχειρήσεις δεν είναι πλέον απλώς επιχειρήσεις". Τελικά δεν πρέπει κανείς να ξεχνά, ότι το δημόσιο συμφέρον με την ευρύτερή του έννοια μπορεί να προστατευθεί πραγματικά μόνο με αποτελεσματικό νομικό σύστημα και θεσμούς, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Οι ηθικοί και οι νομικοί περιορισμοί πρέπει να αλληλοσυμπληρώνονται, ώστε να εγγυώνται την επιβίωση των θεμελιωδών βιοκεντρικών αξιών.

Βιβλιογραφία

1. Vatimbella, A. (1992) *Le Capitalism Vert*. Syros-Alternatives, Paris

Ο Καθηγητής **Rusen Keles** είναι Διευθυντής Περιβαλλοντικών Μελετών της Σχολής Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου της Ήγκυρας. Υπηρέτησε ως Πρόεδρος του Συνδέσμου Ηνωμένων Εθνών της Τουρκίας και, παράλληλα με την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών σε τοπικούς κυβερνητικούς παράγοντες, υπηρέτησε ως σύμβουλος του Συμβουλίου της Ευρώπης και του ΟΗΕ. Έχει τιμηθεί με το Βραβείο Ειρήνης και Φιλίας İpekçi, έχει δημοσιεύσει περισσότερα από 30 βιβλία και αναφορές και είναι μέλος σε έναν μεγάλο αριθμό εθνικών και διεθνών οργανισμών, συμπεριλαμβανομένης και της Διεθνούς Διοικητικής Επιτροπής της Β.Ι.Ο.